

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΣΤΕΝΑΓΜΟΙ
ΤΟΥ ΘΝΗΤΟΥ

ΥΠΟ

ΦΑΛΕΖ

V

Συχνάκις, αναγνώστα, ὁ ἀνώτερος τῶν κοινωνικῶν προλήψεων, συναισθανόμενος τὴν ὑπεροχὴν του, ἐνῶ εἰς τὸ καθήκον εἶναι ἀείποτε σοβαρὸς αὐστηρὸς καὶ ἀμειλίκτης, ἐν τῇ ἀτομικῇ του σινοχωρίᾳ, θλίβει, ἢ εὐχαριστῇ, ἀδιαφορῶν κατὰ πεποιθήσιν πῶς θὰ ἀποφανθῇ περὶ αὐτοῦ ἡ ἀνότης καὶ σχολαστικὴ διατύπωσις φέρεται ἀπολύτως ὡς παιδίον.

Πᾶν ἀρεστὸν αὐτῷ ἢ παρήγορον κατὰ τὴν ἰδέαν του, ἅμα δὲν εἶνε ἀποκρουστὸν ὑπὸ τῆς ἠθικῆς καὶ δὲν ἐνοχλεῖ ἕτερον, ὅσῳ παράξενον καὶ ἄν φαίνεται — ἕως οὗ τὸ συνειθίσωσι καὶ ἀποφανθῶσι περὶ αὐτοῦ, ὅτι δύναται νὰ συμβῇ — θὰπραχθῇ παρ' αὐτοῦ καὶ τοῦτο εἶνε ἐν τῶν κυρίως χαρακτηριστικῶν του.

Μὴ θέλων εἰς τίποτε νὰ στενοχωρήσῃ ἑαυτὸν ἐν τῷ οἴστρῳ ἢ τῇ διαθέσει του, θλᾶ τὰς ἀλύσιμους τοῦ τυραννικοῦ μέρους τῆς ἐθιμοταξίας καὶ κάμνει πράξεις μὴ βλαπτούσας μὲν οὐδένα, ἀλλ' αἰτίνες μονούμενα, παρουσιάζουν αὐτὸν εἰς τοὺς ἐξετάζοντας τὴν ἐπιφάνειαν ἐπιπολαίους, ὡς ἄνθρωπον ἄκριτον, περιέργον, ἢ ἰδιότροπον.

Ἀκριβῶς τοῦτο συνέβαινεν εἰς τὸν Ἀπόστολον ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ πόνου του διὰ τὴν στέρησιν τῆς μνηστῆς του· ἐξήλευσε τὴν εὐτυχίαν τῶν μὴ αἰσθανομένων λύπην κατὰ τὴν ἰδέαν του καὶ τοὺς ἐμμεῖτο, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡδύνατο νὰ παρεξηγηθῇ παρὰ τυχόντος θεατοῦ.

Τοῦτο ἀληθῶς οὐδένα ἐβλαπτεν, ἀλλ' αὐτὸν παρίστα περιέργως καὶ εἰς τοῦτο οὐδὲ κἂν προσῆξε. Μόλις ἐνόμιζεν, ὅτι πηδῶν καὶ φωνάζων ἡδύνατο νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν λύπην του, ἀμέσως τὸ ἐπραξε.

Καὶ τῷ ὄντι ἤρχισε νὰ αἰσθάνηται εἶδος ἀνακουφίσεως καὶ παρηγορίας, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀπέκαμεν ἐκ τῆς ἀγωνίας.

Ὅθεν ἐσιώπησε καὶ σταυρώσας τὰς χεῖρας ἔμεινεν ἐπὶ δύο ὥρας οὕτω, ρεμβάζων καὶ ἀτενίζων ἐκ τοῦ παραθύρου του τὴν δύσιν τοῦ Ἥλιου καὶ τὰ χρυσὰ νέφη, ἅτινα σχηματίζει τὸ φῶς τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ ἐκάστης ἡμέρας ἰδιωτῶς πρὸς τὸν δυτικὸν τῶν Ἀθηνῶν ὀρίζοντα.

Τὰ νέφη μετ' ὀλίγον ἐχάθησαν, ἡ νύξ ἐπῆλθε καὶ μαῦρος τὴν γῆν ἐκάλυψε πέπλος.

VI

Ὁ Ἀπόστολος ἐξηκολούθει ν' ἀτενίζῃ πρὸς τὴν δύσιν, ἕως οὗ δὲν διέκρινε τίποτε. Ἐπὶ τέλους λύσας τὴν πένθημον σιωπὴν του.

— Ὡ, ἐψιθύρισεν, οὕτω καὶ ἐκείνη ἔδυσσε καὶ τὰ χρυσὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ἐβλεπον, ἐχάθησαν κατόπιν αὐτῆς καὶ ἤδη σκοτεινὸν τὸ μέλλον τὴν χαρὰν μου πλέον ἀντεκατέστησεν ἐκ νέου ἡ λύπη, ὡς τὴν ἡμέραν ἢ νύξ, ἀλλ' ἡ ἡμέρα αὖριον ἐπανέρχεται, ἐνῶ ἐκείνη δὲν θὰ ἐπανέλθῃ πλέον.

Μετὰ τὰς τελευταίας λέξεις ἤσθάνθη ῥίγος καὶ εἶδος ἀναβρασμοῦ ἀσυνήθους, τὸ αἶμα ἀνέβη εἰς τὴν κεφαλὴν του καὶ ὁ ὀφθαλμὸς του ἐπλανᾶτο.

— Ναί! ἡ ἡμέρα ἔδυσεν, ἀλλὰ θὰ ἀνατείλῃ αὖριον ἐκ νέου, ἐκράνυγασεν, ἐνῶ ἡ εὐφροσύνη μου

ἔδυσεν ἀνεπιστρέπτει, δὲν θ' ἀνατείλῃ πλέον

Καὶ θὰ διέλθω τὴν ζωὴν τὴν στέρησιν τῆς κλαίον.

Ὁ Ἀπόστολος διατέλει εἰς ἑξαψιν πλήρη, ἦτο σχεδὸν ἐκτὸς ἑαυτοῦ, δηλαδὴ ἦτο τρελλὸς καὶ φρόνιμος τὰς στιγμὰς ἐκείνας, φρονιμότελλος, μ' ἐννοεῖς ἀναγνώστα, ποιητῆς, τοῦ ὁποίου ἡ Μοῦσα ἦτον εἰς τοὺς οὐρανούς καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον.

Ἦψωσε μετ' ὀλίγον τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς εἶδεν ἀστέρας λαμπυρίζοντας. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ὑγράνθησαν καὶ ἐφαίνετο διαλογιζόμενος.

Μόλις τὴν εἶδον καὶ ὡς σκιὰ ἀπῆλθεν. Ἀγριερώτην εἰς αὐτὴν, πλὴν! δεκαπέντε μόνον ἡμέρας ἤμην πλησίον τῆς καὶ ἐκτοτε τὴν θρηνῶ. Οὐδὲ νύκτα, οὐδὲ ἡμέραν ὀφθαλμοὺς ἐκλείσα, διότι τὴν ἠτένιζον, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήτην τὴν θέαν τῆς νῆς χορτάσω. Ἐπάρκτος ἀσθένεια. Ἡ ἀγωνία τῆς ἦτο τῆς ψυχῆς μου ἀγωνία. Τέλος τὴν ἐφίλησα εἰς τὸ μέτωπον, ἀλλ' ὅτε τὸ μέτωπόν τῆς ἦτο ψυχρόν. Εἶνε λοιπὸν νεκρὰ πλέον. Καὶ πάλιν μόνος, ἔρημος, ὀρφανός.

Τὸ γνωρίζω! ἐγενήθη διὰ νὰ ἀποθάνῃς, διήλθες ταχέως τὸ μεγάλον ὄνειρον τῆς προσκαίρου ζωῆς, ἀλλὰ διατὶ καὶ τὴν χαρὰν καὶ τὴν τέρψιν μου ἀφῆρες; διατὶ νὰ σὲ γνωρίσω, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ ζήσῃς ἐμοῦ ὀλιγότερον; Ὡ πεπρωμένον καταδικωκτικόν! Ἀληθῶς ὄνειρον ἡ ζωὴ. Ἐκείνης ἐτέλειωσε ταχέως ἄνευ πικριῶν καὶ ὀδύνων. Πότε θὰ ἐγερωθῶ διὰ νὰ ἐδοιπορήσω τὸ ταξίδειον τῆς αἰωνιότητος.

Ἐδάκρυε καὶ ὀλοφύρετο μόνος εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ τίποτε πλέον δὲν ἐσκέπτετο, ἡ δὲ κατάστασις αὕτη τὸν εὐχαρίστει.

Ὑπάρχουν στιγμαὶ, καθ' ἃς καὶ ἡ ὀδύνη εἶνε μεμιγμένη μετ' εὐχαριστήσεώς τινος καὶ εἰς τὰς στιγμὰς ταύτας εὐρίσκετο.

— Ὡ, πτωχέ μου Ἀπόστολε, πότε θὰ παρέλθουν τρεῖς μῆνες διὰ νὰ γελάσουν τὰ χεῖλή σου.

Ἀληθῶς ὁ χρόνος εἶνε τὸ μόνον ἱαματικόν.

VIII

Ἡμεῖς, ἀναγνώστα, παίζομεν ἐν μέρει, ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος ἀληθῶς ἔπασχεν ἀπὸ ἀγνωστὸν τι. Τρεῖς ἡμέρας δὲν ἐξῆλθε τοῦ θαλάμου του καὶ ἐνῶ τὸν κόσμον ἡγάπα, δὲν ἠθελε καὶ νὰ τὸν ἰδῇ.

Τὴν τετάρτην πρωΐαν, μόλις ὑπέφωσκεν ἡ Αὐγὴ, ἀληθῶς παρεφέρθη τὸ φῶς τῆς λυχνίας του εἶχε σβύσει καὶ αἱ κατὰ σειρὰν διαστρώσεις τοῦ ἀνατέλλοντος λύχνου τῆς γῆς, αἱ φωτίζουσιν τὸν θάλαμόν του, τὸν ἐθάμβουν. Ὅσον ἡ ἡμέρα προέβαινε, κατὰ τοσοῦτον ἐσκοτίζετο. Ἐτείνε τὰς χεῖρας, καθόσον ἀπέναντι ἐβλεπε φάσμα ἐπὶ κλίνης.

Τὸ φάσμα αὐτῆς τῆς ἰδίᾳς Σειριόπλάστου.

Ἐπρωχώρησεν ἐξάλλου, πρὸς τὸ μέρος τῆς ὀπτασίας καὶ ὡς φρενητιῶν ἤρχισε νὰ γελᾷ μετ' εὐχαριστήσεως πιστεῦσων ὅτι ἦτον ἐκεῖ. Αἰφνίς συνῆλθε τῆς ἀπάτης.

— Ἦτον ὀπτασία, εἶπε, τί νὰ γέινῃ!

Καὶ ὡς ἐν ἐκτάσει εὐρισκόμενος ἐμουρμούρισε σιγῶν.

— Ἀπάτη τὸ πᾶν. Εἰς τὴν γῆν λοιπὸν δὲν ὑπάρχει εὐτυχία.

Ἀτένισε τότε ἐκ νέου μὲ τρόπον περιέργου πρὸς τὸ μέρος τῆς ὀπτασίας, ὡσάν νὰ ἐπερίμενέ τι. Βαθυκηδὸν, βαθυκηδὸν ἐγονυπέτησε καὶ τείνας τὰς χεῖρας.

— ὦ! ἀνέκραξε, Εὐφροσύνη μου καὶ ὡς φάσμα ποῦ εἶσαι;

Ὅπως τῆς ἀστραπῆς τὸ φῶς φωτισθεῖ καὶ σβύνει

Ὅπως ἐφωτοβόλησε κ' ἐσβέσθ' ἡ Εὐφροσύνη.

Τὸ φῶς τῆς μου ἐδώρησε τῇ τῆς ψυχῆς γαλήνῃ.

Ἡ ἐκλειψίς ἀνίατον παρήγαγεν δόνην.

Χθὲς τὸ πρῶτ' ὑπέσχετο μ' ἐμὲ πῶς θὰ συζήσῃ

Σήμερον τὴν ἐξήγησα, ἀλλ' εἶχ' ἀναχωρήσει,

Ἐκεῖ κ' εἶχον πλησίον τῆς νὰ ζῶ τὴν εὐτυχίαν,

Ἐφυγε καὶ ὡς σύντροφον μ' ἀφήκε τὴν πικρίαν.

Ποῦ εἶσαι, Εὐφροσύνη μου; Δὲν ἀπαντᾷς; ποῦ εἶσαι;

Ἡ σιωπὴ μ' ὑπέμνησε πῶς ὑπὸ μνήμα κείσαι.

Οἶμόν! τὴν εὐτυχίαν μου ἐκτίζον ἐπὶ ἄμμου.

Τὸν στέφανον ἐφίλησα νεκρὰς ἀπὸ τοῦ γάμου.

Καὶ θὰ τὴν ἰδῶ ἐκεῖ πλέον. ὦ! πόνος.

IV

Ὁ ἥλιος ἀνέτειλε καὶ ἀκτὶς προσέβαλε τὸ πρόσωπόν του. Ἐξαφνισθεὶς ἔπεσε κατὰ γῆς πρηνὴς, ἔθεσε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ ἐκλείσσε τοὺς ὀφθαλμούς, ὅπως τὸ φῶς ἀποφυγῇ.

Ἀνεπώλησεν ὅλας τὰς συμφορὰς του — τὴν θανούσσαν μητέρα του, ἥτις τὸν ἠγάπα τόσο — τὸν πατέρα του, προσβληθέντα ἐκ μαρasmus ὡς ἐκ τούτου καὶ θανόντα ταχέως — τὸν ἐλεεινὸν κηδεμόνα του Βέβηλον, οὗ ἕνεκα ὑπέφερε τόσα — τὴν ἀρπαγὴν τῆς περιουσίας του καὶ — τέλος τὴν Σειριόπλάστον.....

— Δι' ἐμέ, λοιπόν, ὅλα ὠρίσθησαν! εἶπεν, καὶ ἡ κεφαλὴ του ἤρχισε νὰ πυρέτῃ, τὸ βλέμμα του κατέστη ἄγριον καὶ στενεγμὸν ἀπὸ καρδίᾳς ἀπῆκε.

Ἦτον ὁ τρίτος στεναγμὸς τοῦ θνητοῦ — ὁ στεναγμὸς τῆς μέχρις ἀπογνώσεως ἀπελπισίας, ὃν ἀγείρει τὸ στήθος μετὰ σειρὰν μεγάλων καὶ ἀνελεπίστων συμφορῶν, καθ' ἃς ἐκπλήσσονται πρὸς στιγμήν οἱ θνητοὶ καὶ μετ' ὀλίγον — οἱ μὲν μικρότεροι, ἀγροῦντες τὸ καταφύγιον, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑφωθῶσι καταπίπτουν, μαραινόμενοι καὶ ἐκμηδονίζονται, κινουῦντες πρὸς στιγμήν τὸν οἶκον καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν λοιπῶν καὶ κατόπιν τὴν ἐντελὴ ἀδιαφορίαν καὶ τὴν περιφρόνησιν.

— Οἱ δὲ γέροντες καὶ βαθείας κρίσεως, αἰσθανόμενοι ἐντὸς τῶν τῶ πῦρ τῆς μεγαλοφυΐας, ὑφ' οὗται ἀτενίζοντες τὸν Οὐρανὸν καὶ προσηλιδνύνται εἰς τὰ ἀσφαλὲς καταφύγια τῶν Θεῶν, παρακαλῶντες νὰ τοὺς φωτίσῃ.

Τότε μετ' ὀλίγον χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ πῶς, ἀγνοοῦν, ὅτι αἱ ἀτυχίαι, δίκην Ἀυδίας Μιδόν, ἀποστέλλονται ἀνωθεν, ὅπως δοκιμασθῇ ἡ γενναιοφροσύνη.

Πύραυλα αἰσθάνονται κλονισμὸν ἀσυνήθη καὶ δυνατόν. Μειδιῶσι χωρὶς νὰ ἡξέρωσι διατὶ καὶ ἡ ψυχὴ τῶν ὑπαρτοίγει. Ἀναλαμβάνοντες δὲ ἐν ἑαυταῖς ἐπερηφάνειαν καὶ τι μέγα διὰ τῆς θείας ἀντιλήψεως. ἀντὶ νὰ καταπέσωσιν ἐκ πῶν καταδρομῶν τῆς τύχης, ἀηδιάζουσιν καὶ γελοῦν πλέον διὰ πᾶν πρόσκαιρον· ἡ ψυχὴ τῶν μεγαλύνεται καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἰσχυρταί.

Δέχονται τὰς βολὰς τῆς ἀτυχίας καὶ κακίας μὲ τὴν μεγαλειότητα ἀπάθειαν, κινουῦντες τὸ μίσος μεμιγμένον μετὰ φόβου, καὶ τὸν φόβον τῶν μικρῶν μετὰ τῆς ἐκπλήξεως συγχρόως.

ΣΤ

Συναίσθησις καθήκοντος.

I

Ὁ Ἀπόστολος ἀληθῶς μετὰ τὸν στεναγμὸν τῆς μέχρις ἀπογνώσεως ἀπελπισίας εὗρεθι εἰς ὁμοίαν θέσιν, εὗρεθι εἰς τελείαν ἀπόγνωσιν. Μετ' ὀλίγον ψελίσας:

— Θεέ μου! ἀφτρήθη μέχρις ἀναισθησίας.

Ἡ θύρα τοῦ αὐτοστιγμῆ ἤνοιξε καὶ ὁ Βλάξ εἰσῆλθεν. Ὅρων δὲ τὸν Ἀπόστολον εἰς τοιαύτην θέσιν τὸν ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Καὶ τί κάμνεις οὕτω; τῷ λέγει. Δὲν εἶσαι λοιπὸν ἀνὴρ;

Ὁ Ἀπόστολος τῷ ἔρριψε βλέμμα ὀπλανὲς καὶ ἐτήρησε σιωπὴν.

— Ἐγέρθητι, τῷ εἶπεν ὁ Βλάξ.

Ἐγερθεὶς μηχανικῶς ὁ Ἀπόστολος.

— Ὑπέρσω ἐφέλλισε. Ἀγνοῶ δὲ διατὶ βλέπω ἐνώπιόν μου τοῦ πατρός μου τὴν εἰκόνα.

— Ὁ πατήρ σου ὑπερέτησε τὴν πατρίδα καὶ ἡδύνατο νὰ διαθέσῃ τὸν ἐαυτόν του. Ἀλλὰ σὺ δὲν ἐπραξας τίπο' ἐκώλη. Ἐ, πολίτα, τῷ προσέθηκε μὲ βροντώδη φωνήν, δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ καταστρέψῃς ἑαυτόν. Εἰπέ μοι, εἶσαι ἀνὴρ, ναί! ἢ οὐ;

Ὁ Ἀπόστολος τὸν ἠτένισε πρὸς στιγμήν.

— Εἶμαι, ἔπο βέβαιος, ἀπήντησε, πλὴν! μολονότι δὲν εἶμαι μικρόψυχος, αἰσθάνομαι τὴν κεφαλὴν μου κλονιζομένην καὶ δειλιῶ.

II

Αἰφνὴς ἠκούσθη εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον φωνὴ παραπενομένου.

Ἦτο τοῦ Λαοδόουλου, φλου καὶ συγκατοίκου τοῦ Ἀποστόλου.

— Ἀκουσον, Ἀπόστολε, τῷ εἶπεν ὁ Βλάξ, ἀκουσον τὴν ἀνδρικήν τοῦ καθήκοντος φωνήν.

Ὁ Ἀπόστολος ἔτεινε τὸ οὖς, ἀλλ' ὁ νοῦς του ἔτρεχε.

— Θεέ μου! δὲν παραπενοῦμαι, προστήγετο ὁ Λαοδόουλος, διότι σὺ οἶδας. Ἀλλ' ἔως πότε θὰ βλέπω τὸ χωρίον μου δούλον καὶ τὴν πατρικὴν ἐστίαν καταπατουμένην.

Χαίρε σὺ, ἐλευθέρα Αὐγὴ, τουλάχιστον. Τοὺς δούλους τοὺς συναντᾷς ἐκάστην πρωΐαν πνιγμένους εἰς δάκρυα καὶ ἐγὼ ἐγεννήθην εἰς τὴν Δούλην Ἑλλάδα.

Διατί λοιπὸν νὰ μὴ κλαύσω βλέπων τὴν πίεσιν τῶν συμπολιτῶν μου, ἀφοῦ δὲν δύναμαι νὰ πράξω ἄλλο τί ; ἔστω ἄλλ' εἰς τι ὠφελεῖ μία κεφαλὴ μάρτυρος εἰς τὸν βωμὸν τῆς θυσίας, ὅταν τὸ πᾶν εἴνε νέκρωσις.

Σὺ, Αὐγὴ, τὴν ιδέαν τὴν ἀποδεικνύεις πρᾶγμα καὶ προβαίνεις ῥοδοδάκτυλος καὶ τοῦ φωτός ὑπασπίστρια, ἀλλ' οὐδεὶς προσέχει εἰς Σέ. Καὶ ἐγὼ ὁ δούλος τὴν ιδέαν μόλις τὴν διακρίνω καὶ μακρὰν εἰς τὴν ἄκρην τοῦ ὀρίζοντος καὶ παρὰ σέ μόνον, ὦ Ἀνατολή.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς προσευχῆς καὶ στιγμιαίαν σιωπὴν ἀφῆκε κραυγὴν ἰσχυράν, προδίδουσαν ἀγανάκτησιν.

— Ὑπάρχουσιν ἔθνη δούλα, ἔθνη ἡκρωτηριασμένα, ἔθνη ἀτιμιζόμενα ἐν ταῖς ἀγκάλαις δεσπότου, ἄξια τῆς τύχης των, ἐνόσφ οἱ ἄνδρες σκέπτονται σειριοπλάστους, γαιώμηλα, βασιλεῖς, καὶ ἀναμένουν ἀπὸ ξένους νὰ τοὺς ρίψουν κατὰ τι, δίκην ψωραλέου κυνὸς παρὰ κρεοπωλείον.

Ὁ Ἀπόστολος, ἂν καὶ ἐξηκολούθει νὰ βεμδάξῃ, ἤκουσε τὰς τελευταίας λέξεις καὶ ἀκουσίως ἐρρίγησε. Μετ' ὀλίγον ἐπρόφερε :

— Ναὶ! πρέπει. Εἶμαι ὄρφανός. Οἱ γονεῖς τῆς ἔχασαν τὴν θυγατέρα των, πλησίον τῆς ὁποίας εἶχον ἐπίσης διακαίωμιν. Ἀς ζητήσω νὰ συγκατοικήσω μετ' αὐτῶν. Τοῦτο ἴσως μὲ παρηγορήσῃ. Ναί, πρέπει.

III

Μετὰ δύο ἡμέρας εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὸν οἶκον τῆς θανούσης, οἱ δὲ γονεῖς τῆς τὸν ἐδέχθησαν ὡς υἱόν. Ἐμείνεν εἰς τὸν αὐτὸν θάλαμον, ὅνπερ κατεῖχεν ἡ θυγάτηρ των — ἐκοιμάτο ἐπὶ τῆς αὐτῆς κλίνης.

Ἀπεφάσισε νὰ λυπητῇ ἰσοβίως, ἀλλὰ μετὰ ἓκ μῆνα ἐλυπεῖτο, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ λυπηθῇ.

— Τὸ πᾶν εἶναι ὄνειρον, εἶπεν, καὶ ὁ ἔρως τοῦ ἤρχισε τοιοῦτος νὰ τῷ φαίνεται.

Καὶ οἱ γονεῖς τῆς ἀκόμη ἤρχισαν νὰ τὴν λησμονῶσιν.

Ἡ λύπη ὁμοιάζει τὸν χειμῶνα καὶ ὁ χειμὼν παρέρχεται, ὅπως ἐπανεέλθῃ πάλιν. Αἱ λύπαι παρέρχονται, ὅπως τὰς διαδεχθῶσιν ἕτεραι, αἵτινες θὰ παρέλθουν ἐπίσης.

Ἔχε ὑπ' ὄψιν, ἀναγνώστα, διὰ νὰ ζῇς, ὅσῳ τὸ δυνατόν ἥσυχος, ὅτι ὁ βίος δὲν εἶνε, εἰμὴ θλίψις καὶ συμφορὰ, ἀλλὰ τῶν θλίψεων καὶ συμφορῶν εἶν' ἱατρός ὁ χρόνος. Ἐὰν ἐπὶ στιγμὴν διστάσῃς εἰς ἀτυρίαν σου, εἶσαι κατεστραμμένος ἰσοβίως, διότι τ' ὀλιγώτερον, ὅπερ θὰ πάθῃς, εἶνε ἡ βλάβη τῆς υγείας σου. Ὑπομονὴ καὶ ἀπάθεια.

IV

Ὁ Ἀπόστολος τὸ ἔλχεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἐσυνήθισεν ἔκτοτε, μολταυτὰ ἀκουσίως ἔπαυσε νὰ ᾔναι ὁ εὐτράπελος ἐκείνος καὶ τὸ ὕφος τοῦ ἀπέκτησε ἑκφρασιν μελαγχολικὴν καὶ βεμβώδη.

Ἐγένετο ἀληθὲς πολίτης καὶ ἐξηκολούθησε τὸ ἰδιωτικὸν ἔργον του, ὅπως καὶ ὁ πατὴρ του ζῶν τιμίως καὶ εὐσυνειδότης.

Συνεργάτην ἔκαμε τὸν Λαοδούλον, μὲ τὸν ὁποῖον διένειμε τὴν ἐργασίαν, οὗτος μὲν λαβὼν κυρίως τὸ μέρος τῶν προμηθειῶν καὶ τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας τοῦ ἐμπορίου, ἐνῷ ὁ ἕτερος τὸ τῆς τακτοποιήσεως καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐνεργείας.

Ἡμέραν τινα κληθεὶς ἐμυήθη εἰς τὴν μυστικὴν ἐταιρίαν **τῆς μεγάλης ιδέας** καὶ συμφώνως μὲ τὸ ἐμπορικὸν πρόγραμμα, ἀφοῦ κατήχησε καὶ τὸν Λαοδούλον, ὁ μὲν ἐλεύθερος Ἕλλην κατετάχθη εἰς τοὺς ἐργάτας τῶν προμηθειῶν καὶ τῆς προπαρασκευῆς, ὁ δὲ Λαοδούλος εἰς τοὺς τῆς ἐξωτερικῆς ἐνεργείας, τῆς κατηχήσεως καὶ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ.

Ἀξιωμακτον παράδειγμα.

V

Ὁ Ἀπόστολος ἐγειρόμενος ἐκάστην πρωΐαν ἀπέτεινε τὴν ἀκόλουθον προσευχήν :

«Θεέ μου εἰσάκουσόν με, βοήθησόν με, φώτισόν με, φώτισον καὶ τοὺς συμπατριώτας μου. Καὶ δός μοι ὑπομονὴν. Ὑγείαν, τὰ μέσα νὰ βοηθήσω τὴν πατρίδα μου καὶ ὀλίγον ἄρτον πρὸς συντήρησιν.

Ἐκάστην δ' ἐσπέραν κατακλινόμενος ἐδίδο λογιδοσίαν εἰς τὴν συνειδήσιν του καὶ ἐλυπεῖτο, δσαῖς συνέπιπτε νὰ μὴ εὖρῃ εὐκαιρίαν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ πατριωτικὸν τι.

Ὅταν οἱ πειρασμοὶ τῷ ὑπεδείκνυνον πρᾶξιν μὴ συνάδουσιν μὲ τὴν ἡθικὴν ἐλεγεν ἀποποιούμενος καὶ γελῶν.

— *Τὰ συμβάντα περιτοῦν, ἀλλ' αἱ ἀγαπήσεις μένουσιν.* Ἐπιθυμῶ, ὅταν διέλθῃ ἡ περίστασις αὕτη νὰ λέγωσιν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐργάσθη καλῶς, μολονότι παρυσιάσθησαν δυσκολίαι.

Κατόπιν κινῶν μελαγχολικῶς τὴν κεφαλὴν ἐμολολογεῖ μετὰ πικρίας.

— Κερδίσατε διὰ τῆς ἀρπαγῆς βέβηλοι ὕλισται — Θεσαυρίσατε διὰ τῆς κλοπῆς χρυσοθήραι — Δολοφονήσατε τὸ ἔθνος, διὰ νὰ παρατείνητε αἵφνης τὴν ἐξουσίαν σας ἐπὶ μίαν ἐπὶ ὥραν — Πωλήσατε τὴν πατρίδα εἰς τὴν ξένην πολιτικὴν διὰ τριάκοντα ἀργύρια ὡς Ἰουδα, ἡ δι' ἐν παράσημον ἡ διὰ μίαν εὐνοίαν, ἕως οὗ ἡ ἀρὰ τῆς λεοντοκαρδίου Κρήτης, τῆς Μακεδονίας τῆς Θράκης, τῆς Κύπρου καὶ τῶν ἄλλων δούλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος σὰς πνίξῃ.

Δὲν συλλογιζέσθε τοὺς μεγάλους σας γονεῖς καὶ ὅτι ἔρχεται στιγμὴ ἄθλιοι — ἡ φοβερὰ στιγμὴ τοῦ θανάτου, καθ' ἣν ἡ συνείδησις δικάζει καὶ ἡ κοινὴ ἀποφαίνεται φωνὴ ὡς πρέπει, μεθ' ὅλας τὰς τεχνικὰς καὶ ἐπιδεικτικὰς κηδεῖας σας.

Τάχα οἱ ἄνδρες τοῦ 1821 μόνον νόθους ἀπέκτησαν!

— Μὴ παραπονέσαι, Ἀπόστολε Ἕλλην, προχώρεῖ καὶ θ'

ἀπαντήσης καὶ γνησίους υἱούς τῶν ἀνδρῶν τοῦ 1821, οἵτινες δὲν ἐθησαύρισαν, ἀλλ' ἀπέκτησαν τὴν ἀθανασία. Καὶ τοιούτους ἔχει ἀπείρους ἀκόμη ὁ τόπος ἐποίμους εἰς θυσίαν.

Ζ

Ὁ ἐνδοξος θάνατος

I

Τοιοῦτος ὁ Ἀπόστολος Ἕλληνας, ὃν περιέγραψα, ὅστις ἔκτοτε ἔζη ἡτύχως ἕως οὗ ἐξεργάγη ἡ κατὰ τὸ 1866 ἐπανάστασις κατὰ τοῦ δεσποτισμοῦ ἐν τῇ ὑπὸ δουλείαν Ἑλληνίδι νήσῳ Κρήτῃ. Ἐτρεξε τότε μετὰ τοῦ Λαοδόουλος εἰς τὴν φωνὴν πασχούσης πατρίδος, ὅπως λάβῃ μέρος εἰς τοὺς κινδύνους, ὡς ὁ πατὴρ του.

Ἐκτοτε οὐδεὶς τὸν εἶδε καὶ ὁ Λαοδόουλος τὸν ἔχασεν ἡμέραν τινὰ ἀπὸ πλησίων του.

Κατὰ τινὰς πληροφορίας ἐκ φήμης ἐφρονεύθη ἐκεῖ, ὅπου ἔπεσαν οἱ μάρτυρες Ἕλληνες :

Γαβριήλ ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀρκαδίου, τιναχθεὶς εἰς τὸν ἀέρα, ὅτε ἐτέθη, ἵνα μὴ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς τούρκους, πῦρ, εἰς τὴν πυριταποθήκην τοῦ μοναστηρίου.

Ἰωάννης Δημακόπουλος ὑπολοχαγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πεζικοῦ, δραπετὴς εἰς Κρήτην ὡς ἐθελοντής, καὶ φρούραρχος κατὰ τὴν φοβεράν στιγμήν τοῦ Ἀρκαδίου.

Ἰωάννης Βασιλείου στρατιωτικὸς ἰατρός τῆς Ἑλευθέρας Ἑλλάδος, ἐθελοντής τῆς Κρήτης, οὗτινος ἡ εἰκὼν, πρὸς αἰώνιον μνήμην, διότι ἔπεσεν ὡς ἥρως, εἶνε ἀνηρτημένη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου Ἀθηνῶν.

Χαρίλαος Ἀναγνωστόπουλος ἀνθυπασπιστὴς τοῦ πεζικοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐθελοντής ἐπίσης.

Ἀλέξανδρος Πραῖδης ὑπολοχαγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, οὗτινος προτομὴ μαρμαρίνος εἶνε ἐστημένη ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ Ἀρεῶς πρὸς τὴν ὁδὸν Πατησίων, πεσὼν ἐν Βαφῇ Κρήτης ὁ πολυκλαυστος υἱὸς τῆς ἐλευθερίας.

Ἀριστείδης Ἐσλιν — Βαφειάδης — Ἰωάννης Βαρνάδας, ἀπόφοιτοι Νομικῆς τοῦ ἡμετέρου ὑπερῆρανου Πανεπιστημίου, οὗτινος οἱ φοιτηταὶ ἀπὸ τοῦ 1859—1873, ἐδίδον τὸν νόμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔθετον τοὺς σήμερον αὐθάδεις εἰς τὴν θέσιν των.

II

Ἀλλ' ἐνῷ τῶν ρηθέντων μαρτύρων ἐθελοντῶν τῆς Κρήτης αἱ εἰκόνες εἰσὶν ἐξωγραφισμέναι ἐπὶ τῶν πινακίων ὅλων τῶν ξενοδοχείων πρὸς παραδειγματισμὸν τοῦ Ἀποστόλου ἐν τούτοις δὲν φαίνεται ποῦ.

Οἱ Ἀπόστολοι εἶνε καὶ θύματα τῆς λήθης.

Ἴσως τὸ σῶμά του ἔμεινε καὶ ἄταφον, καθόσον εἰς οὐδὲν μέρος ὑπάρχει μνημεῖον, φέρον ἐπ' ὀνόματί του ἐπιγραφὴν.

III

Ὁ Ἀπόστολος ἀπέθανε λοιπὸν, ὡς ἐμπρέπει εἰς Ἕλληνα, εὐγενῶς καὶ συμφώνως μὲ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀληθοῦς πατριώτου, ὡς γνήσιος υἱὸς ἀγωνιστοῦ τοῦ 1821.

Ναί ! ἀναγνώστα, ὅπως ἀναγνωρίζεις καὶ σὺ, ὅτι ὅσῳ εἶνε ἀπαίσιον ν' ἀναμιγνύεται τις σήμερον εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀηδεῖς διαπληκτισμούς, τοὺς ἐμφυλίου, κατὰ τοσούτῳ εἶνε εὐγενὲς νὰ τρέχῃ εἰς τὴν φωνὴν πασχούσης πατρίδος καὶ νὰ πίπτῃ ὑπὲρ αὐτῆς ἀπέναντι ἐχθροῦ.

Πολλάκις μόνον οὗτοι μένουσιν ἄταφοι, τὸ δὲ σῶμά των, βορὰ τῶν ὀρνέων, ὅπως ἡ ζωὴ των σειρὰ μαρτυρίου· ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις μετὰ τῶν συμπατριωτῶν των ἀνεξάλειπτος καὶ ἡ ψυχὴ των μεταβαίνει εἰς τὸν Παράδεισον.

Αὐτὰς τὰς στιγμὰς ἡ ψυχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀποστόλου μετέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅπου συνήντησε τὴν Σεiriόπλαστόν του — τὴν Εὐφροσύνην καὶ ἡσύχασεν.

Καὶ εἰς δικά μας.

Ἀποχαιρετισμὸς

Ἡ μέλισσα, ἀγαπητὴ ἀναγνώστα καὶ προσφιλὴς ἀναγνώστρια, συνάγει πάντοθεν ὅ,τι καλόν. Ἐὰν τοιοῦτόν τι ἐμπεριέχει τὸ ἔργον, ἀπανθίστατέ το, διότι αὐτὸς εἶνε κυρίως ὁ σκοπὸς τοῦ γράφοντος.

Εἴθε νὰ ἐπέτυχον εἰς τι !

Χ α ί ρ ε τ ε .

ΠΑΡΟΡΑΜΑ. — Σελὶς δεκάτη. Στήλη προηγουμένου φύλλου πρώτη ἀνάγνωθι. Ὡς ἐκ τούτου καὶ τὸ γνωμικὸν «ὁ γάμος εἶνε τῆς τύχης» ἀντὶ «τῆς νύφης» ὡς ἐτυπώθη.